

NETTVERKSGRUPPE FOR KVINNER

av Randi Aasum og Inger-Johanne Barth.

PROSJEKT NETTVERKSGRUPPE ÅR 2001

Bakgrunnen for opprettelsen av prosjekt Nettverksgruppe:

Pro Sentret hadde i lengre tid observert at en del av de kvinnene som hadde brukt Pro Sentret i mange år, til tider oppholdt seg mye på Pro Sentrets varmestue. Vi opplevde at de så på Pro Sentret som "hjemmet" sitt. Dette var brukere som ikke var blant varmestuas primære målgruppe, da de ikke hadde direkte behov for et skadereduserende lavterskeltilbud, som varmestua er. Disse brukerne var ikke aktive rusmiddelmissbrukere. Noen var på metadonassistert rehabilitering, og andre hadde aldri hatt rusmiddelmissbruk som sitt primære problem.

Vår hypotese var at Pro Sentret/varmestua representerte det eneste nettverket disse kvinnene hadde, og derfor var med på å dekke behovet for trygghet, tilhørighet og hjelp dem ut av ensomheten og isolasjonen de ellers følte. Veien ut av prostitusjonen er lang og ensom. Det er en møysommelig og tung prosess å bygge opp nye nettverk, eller finne fram til tidligere nettverk som fungerer bra. Derfor ønsket vi å utvide og fornye vårt tilbud til enkelte av brukerne ved å utprøve andre metoder i klientarbeidet vårt.

Nettverksgruppa var et ledd i dette, og i samsvar med Oslo kommunes handlingsplan mot vold, overgrep og prostitusjon 2000 – 2003 pkt. 5.4.: *Videreutvikling av prostitusjons tiltakene*, og Pro Sentrets virksomhetsplan høsten 2000 pkt. 6: *Prosjekt og gruppearbeid*. Prosjektet skulle vare i ett år, og evalueres etter 3 måneder i tillegg til denne sluttevalueringen etter at år 2001 var omme.

Vi som har hatt ansvaret for arbeidet med nettverksgruppa er to sosionomer med ca 15 års erfaring hver med kvinner i prostitusjonen og spesielt gateprostitusjon. Når vi i rapporten bruker ordet *vi*, er det oss to som ledere av gruppa vi refererer til.

Målsetting:

Vår målsetting med å rekruttere kvinnene til Nettverksgruppa var:

Å bidra til at flest mulig av medlemmene i gruppa skulle komme seg ut av isolasjonen, ensomheten og prostitusjonen ved å utvikle nye nettverk utenfor Pro Sentret og/eller finne fram til riktige hjelpetiltak.

Metode:

Vi er inspirert av ideologien eller tankene som ligger til grunn for begrepet *empowerment*. Begrepet og metoden er blant annet beskrevet i boka "Etnisitet i sosialt arbeid. Arbeid med etniske minoriteter i barnevern og sosial sektor" Hagen og Quereshi 1996.

Vi tror at *empowerment* utvikles ved at mennesker med felles behov og erfaring møtes og samarbeider med andre i samme situasjon. Ved dette styrkes identitet og selvbilde. Kvinnene vil få en ny forståelse av seg selv, finne fram til egne ressurser og ta kontroll over eget liv. Dette er også i tråd med hva som er intensjonen i rapporten "Selvhjelp blant marginale grupper – alternative strategier" av Seim, Hjelmdal og Nilsen 1997.

Selv har vi valgt å bruke en *løsningsfokuseret* tilnærming i dette gruppearbeidet. Det vil si at vi la vekt på løsninger og ikke på problemer. Vi rettet søkelyset på framtiden og ikke på fortiden.

Vi ville hele tiden være bevisst på at det var gruppemedlemmene selv som definerte sine mål, og at det var de selv som skulle finne fram til de riktige løsningene. Vår oppgave var å legge forholdene til rette, for at de skulle kunne finne fram til de riktige løsningene for seg selv, ved

for eksempel å stille åpne spørsmål og skape en positiv atmosfære. Som evalueringsverktøy brukte vi en skala fra 0 til 10. Hver og en skulle plassere seg på det tallet de selv mente var riktig i forhold til hvor de til enhver tid stod med hensyn til måloppnåelse. 0 betyr at en er så langt unna målet som mulig. 10 betyr full måloppnåelse. Dette er et vanlig brukt evalueringsverktøy i løsningsfokusert metode. Ellers er gruppearbeid en metode, som i seg selv er gunstig for å bygge nettverk. Gruppemedlemmene kan utgjøre en utvidelse av nettverket til den enkelte, dersom de med tiden greier å få en positiv relasjon til hverandre også utenfor gruppesamlingene, noe som var et av målene ved å starte gruppa.

Form og ramme:

Tidspunkt:

Vi bestemte å avholde gruppemøtene på ettermiddag/kveldstid, slik at medlemmene kunne få anledning til å gå på skole/arbeid på dagtid, som et ledd i nettverksoppbyggingen.

Gruppemøtene ble satt til annenhver tirsdag kl 17 – 20.

Sted:

En av målsettingene var at gruppemedlemmene skulle frigjøre seg fra Pro Sentret som fast møtested - "hjem". Derfor valgte vi å leie et nøytralt lokale utenfor Pro Sentret for å avholde gruppemøtene. Dette har gått greit. Vi opplevde at medlemmene fort fikk et slags eiendomsforhold til denne stuen, som ble vårt møterom. I leieforholdet inngikk også bruk av kjøkken. På sikt tenkte vi at gruppa kunne bli så trygg at møtene kunne bli avholdt hjemme hos gruppemedlemmene. Dette var tydeligvis et for stort skritt å ta for dem, så vi har beholdt grupperommet ut året. Det eneste unntaket var at en av medlemmene sa seg villig til å avholde gruppens interne julebord hjemme hos seg.

Rammen/strukturen på møtene:

For å bidra til en god atmosfære valgte vi å ha middag med kaffe og kaker etterpå.

Gruppemedlemmene har vært aktivt med i forberedelsene både når det gjelder å bestemme hva vi skal ha til middag, være med på innkjøp og selve matlagingen. En til to medlemmer har vært med på denne aktiviteten nesten hver gang. De som er med på forberedelsene må møte 1 – 2 timer før, da middagen skal være ferdig til kl. 17. Vi har god erfaring med denne rammen for møtene. Medlemmene har vist at de koser seg med maten, og praten har vært uformell, lett

og utvungen rundt middagsbordet. Etter middagen skifter vi plass og setter oss i sofaen ved salongbordet med kaffe og kaker. Nå begynner den mer alvorlige delen av møtet, nemlig diskusjonen rundt dagens tema.

Alle medlemmene har fått tilsendt brev om gruppemøtets innhold noen dager på forhånd. Samtidig har grupped medlemmene hele tiden vært med på å bestemme hva møtene skal inneholde av diskusjonstemaer og aktiviteter.

Budsjett og personalforvaltning:

Budsjett/forbruk:

Prosjektet fikk tildelt kr. 14 000,- for året 2001 fra Pro Sentrets budsjett. I tillegg fikk vi tildelt kr. 2 554,- fra Rusmiddeletaten – Tiltaksavdelingen etter søknad om støtte til tur med gruppa til Tusenfryd. Vi har holdt oss godt innenfor rammen av vårt tildelte budsjett.

Personalforvaltning:

Nestleder ved Pro Sentret, Line Stubbrud har fungert som veileder i prosjektet.

Vi har valgt å være to personer som ledere av gruppa, fordi dette gjelder arbeid med kvinner som har massive psykososiale problemer. Vi har hatt likt ansvar i forhold til framdrift og ivaretagelse av den sosiale og emosjonelle atmosfæren i gruppa. Vi har utfyllt hverandre med hensyn til kunnskaper, erfaring og personlig stil. Vi har også erfart at det har vært viktig med to ledere p.g.a. sårbarhet ved sykdom. Ved at vi har vært to har det løpende evalueringsarbeidet blitt mer nyansert og grundig. Dette har igjen ført til at det ikke har vært behov for hyppig veiledning. Vi har hatt gruppesamlinger hver 14. dag, men vi har også brukt en del tid til forberedelser, referater og evalueringer. Forberedelsene har i korte trekk gått ut på planlegging av innholdet i møtene, og vi har laget skriftlige oppgaver til medlemmene. (Noe av det skriftlige materialet vi ga til medlemmene ligger som vedlegg til rapporten). Vi har hatt kontakt med medlemmene over telefon og/eller samtaler på Pro Sentret mellom hver gruppesamling. Vi har sendt innkalling til medlemmene før hvert møte. Innkallingene har vært i farger, og vi har bevisst skrevet dem på en måte som vil gi medlemmene lyst til å møte opp. Vi har skrevet grundige referater fra hvert møte. Etter tre måneders gruppevirksomhet skrev vi en intern evalueringsrapport som ble lagt fram på faglig møte og diskutert med kollegaer på Pro Sentret.

Målgruppe og gruppesammensetning:

Målgruppa skulle være kvinner med prostitusjonserfaring som har hatt kontakt med Pro Sentret og varmestua i mange år. Pro Sentret og varmestua oppleves som hovednettverket til disse kvinnene. I planleggingsfasen før gruppestart, var det flere faktorer vi ønsket å legge vekt på ved utvelgelsen av hvem som skulle få tilbudet om å være med i gruppa. Vi bestemte oss derfor for noen viktige *kriterier* som skulle ligge til grunn ved den endelige utvelgelsen. *Antallet* er viktig for at en gruppe skal kunne fungere. Vi gikk ut med tilbudet til sju kvinner. Vi ønsket også at gruppemedlemmene skulle være *noe forskjellige* med hensyn til alder og erfaringer slik at de kunne ha noe å lære av hverandre i tillegg til å dele felles erfaringer. Vi ville at medlemmene skulle *tåle hverandre*. *Bosted* var et viktig kriterium av praktiske årsaker. De måtte bo i Oslo og omegn. Vi la vekt på at kvinnene *ikke* hadde for tung *rusavhengighet*, da vi erfaringsmessig vet at det blir vanskelig med en stabil og målrettet gruppe dersom rusproblematikken ble det overordnede. Sist men ikke minst var det viktig at kvinnene uttalte behov og lyst til å være med i en gruppe som hadde som *hovedmålsetting* å *løsrive seg fra Pro Sentret/varmestua ved å få etablert nytt/annet nettverk*.

Blant de sju kvinnene som fikk tilbudet, var det to som gikk på metadonassistert rehabilitering. Vi anså det som en spennende utfordring å prøve ut blandingen metadon/ikke metadon i en gruppesammenheng. Vi så også på det som et bidrag til å alminneliggjøre og integrere metadonbrukere. Selv om et av kriteriene for å få til en vellykket gruppe var at de måtte tåle hverandre, tok vi en sjanse ved å gi tilbudet til to kvinner som vi visste hadde en del uoverensstemmelser med hverandre, men vi visste også at de var en del sammen innimellom, og at begge tilhørte vår målgruppe. Alderssammensetningen varierte fra 26 år til slutten av 40 årene. Kriteriet om at det burde være en viss ulikhet syntes vi var oppfylt. De var ulike med hensyn til alder, ruserfaring, prostitusjonsdebut og hvor lenge de har vært aktive både i forhold til rus og prostitusjon. Prostitusjonserfaringen for den enkelte varierer fra noen ganger til over 20 år. Prostitusjonsdebut varierer fra 12-13 års alder til 25 år. Alle bortsett fra en kvinne har tidlig rusproblematikk. To har misbrukt heroin i 20 år, og de andre har misbrukt amfetamin, hasj og piller i kortere eller lengere tid. De fleste av kvinnene har erfaring fra psykiatrien. Av kvinnes øvrige bakgrunn har flere vært utsatt for seksuelle overgrep fra tidlig alder. Fem kvinner har i perioder bodd utenfor hjemmet i barne-/ungdomsalder, som fosterhjem og/eller institusjoner. Bare en av kvinnene kommer opprinnelig fra Oslo. De andre kommer fra andre fylker fordelt fra nord til sør i landet. Alle kvinnene har barn som bor utenfor hjemmet. Fire har en besøksordning som fungerer relativt bra.

Oppstart

Vi sendte brev til disse sju utvalgte kvinnene første gang 12/12- 2000. I brevet informerte vi om gruppetilbudet, og at hovedmålsettingen med gruppa var at grupped medlemmene etter hvert skulle etablere nye nettverk utenfor Pro Sentret. Vi sendte en påminnelse 4/1-01. I denne tiden hadde vi også personlige samtaler med alle kvinnene unntatt en av dem da hun var i fengsel på dette tidspunktet og var ute av metadontiltaket i flere måneder. Det første gruppemøtet – introduksjonsmøtet - ble avholdt 9/1 – 2001.

Innhold/temaer og aktiviteter i gruppa.

På de første møtene diskuterte vi hovedmålsettingen med nettverksgruppa og samlet oss om kjøreregler som taushetsplikt og om hvordan vi skulle behandle hverandre i gruppa. (Se vedlegg 1). Fram til første evaluering etter drøye tre måneder, diskuterte vi den enkeltes målsetting med å delta i gruppa. Målsettingene ble satt ned på papir i den hensikt å evaluere dem på slutten av året. Det første halve året dreide innholdet i møtene seg stort sett om individuelle og felles målsettinger, bortsett fra et kinobesøk og en bursdagsfeiring ute på restaurant. Vi valgte å holde kontakten med medlemmene om sommeren med telefonsamtaler og individuelle samtaler på kontoret for å beholde kontinuiteten i gruppa. Som et ledd i kontinuiteten, arrangerte vi en opplevelsestur til Tusenfryd i juli.

Høsten 2001 la vi opp til et mer utadrettet aktivitets-program. Dette ble gjort på bakgrunn av at minst to av medlemmene ga klart uttrykk for at det var det de ønsket å bruke gruppa til. Turen til Tusenfryd med de medlemmene som fortsatte på høsten 2001, ga oss også et eksempel på at dette var en gruppesammensetning som så ut til å kunne fungere sammen i slike utadrettede sosiale situasjoner. Dette var viktig å bygge videre på for å bidra til en god gruppefølelse. Av aktiviteter som ble arrangert var: Kinobesøk, bowling, julebord hjemme hos et medlem og teaterbesøk. Diskusjonstemaer denne høsten var om: målsetting, medlemmenes forhold til Pro Sentrets varmestue, kommunikasjon og respekt for hverandres grenser. Prosjektets siste diskusjonstema inneholdt evaluering og oppsummering av gruppas virksomhet og hva den har betydd for hver enkelt av medlemmene. Vi ønsket å vite hvor de sto med hensyn til målsettingene de hadde satt seg, og hvor vidt de ønsket at gruppa skal fortsette.

Oppmøte og stabilitet.

Da oppmøte og stabilitet har vært en viktig faktor for utviklingen i denne gruppa, velger vi å beskrive hva som har skjedd på dette området i et eget kapitel. Hvordan dette har påvirket gruppeprosessen blir også beskrevet i et eget kapitel. Sammensetningen av gruppemedlemmene som møtte, varierte fra møte til møte i starten.

Av de sju kvinnene som fikk tilbudet var det to som ikke møtte opp. De to som aldri møtte, var de som gikk på metadonassistert rehabilitering. Den ene responderte ikke på innbydelsesbrevet. Hun var også tatt ut av metadontiltaket på dette tidspunktet, og hadde daglig inntak av rusmidler. Dette var synd da vi i utgangspunktet visste at hun hadde bred behandlingsbakgrunn og erfaring med gruppevirksomhet. Hun kunne derfor ha blitt en ressurs i gruppa. Den andre sa i utgangspunktet at hun ville være med i gruppa, men hun møtte heller aldri opp. Hun hadde også en del rusperioder i denne tiden. Etter fjerde møte sluttet vi å gi henne innkalling.

To medlemmer forsvant ut av gruppa etter tredje møtet. Det var de samme to som hadde en gammel konflikt gående. Denne konflikten blusset opp allerede før det andre møtet. Resultatet av dette ble at en av dem ikke kom til dette møtet. De kom begge til tredje møtet, men vi opplevde at det var et anstrengt forhold mellom dem. Begge ga beskjed hver for seg at de ikke var i form til å være med på fjerde møtet. Det som skjedde etter dette, var at den ene uteble fra møtene uten å gi beskjed. Hun var heller ikke å få tak i per brev eller telefon. Hun bare forsvant. Den andre ga beskjed om at hun ønsket å slutte i gruppa, da hun ikke stolte på to av de andre gruppemedlemmene. Hun fortalte også at hun var så psykisk syk at hun ikke orket å være sosial. Vi jobbet mye individuelt med henne i denne tiden for å prøve og overtale henne til å fortsette. Hun ble også anbefalt av sin psykolog å fortsette i gruppa. Vi mente hun var en ressurs for gruppa, men vi greide ikke å overtale henne på det tidspunktet.

At disse fire kvinnene ikke ble med i gruppa, gjorde at vi ikke fikk prøvd ut sammensetningen med aldersforskjell og store forskjeller i ruserfaring. Vi fikk heller ikke prøvd ut eksperimentet med å ha metadonbrukere/ikke metadonbrukere i samme gruppe.

I planleggingsfasen tenkte vi at disse aspektene ville være spennende og utfordrende.

Det medlemmet som hadde vært i behandling kom med i gruppa for første gang på fjerde møte. På femte møte kom det et nytt medlem. Hun var venninne av en av de andre medlemmene, men var ensom med lite nettverk rundt seg. Hun var også enslig mor og ble den eneste i gruppa som hadde den daglige omsorgen for sitt barn på dette tidspunktet.

Fra det femte møtet – 6/3-01 hadde vi endelig en gruppe med faste medlemmer. De besto av to som hadde vært med hele tiden, og de to som kom med fra henholdsvis fjerde og femte møte. Denne gruppen var stabil fram til det ellevte møte, den 29/5-01.

Før det ellevte møtet hadde medlemmet som hadde møtt stabilt opp på hvert møte og hennes ”venninne”, som kom med i gruppa til femte møte, blitt bitre uvenner. ”Venninnen” valgte da å slutte i gruppa. Den andre i konflikten uttrykte også ønske om å slutte, men etter en del overtalelser fortsatte hun i gruppa.

Som før nevnt arrangerte vi en opplevelsestur til Tusenfryd 10. juli for å holde kontinuiteten i gruppa. Da kom det forespørsel fra medlemmet som sluttet etter tredje møtet, om hun kunne få være med på denne turen. Vi sa ja til dette, men med et litt humoristisk press, om at vi da regnet med at hun ble med i gruppa igjen til høsten. Dette var en meget vellykket tur med tre av de faste opprinnelige medlemmene, og den ene som i utgangspunktet også var med i gruppa fra starten. Vi visste også at hun nesten hele tiden hadde kontakt med den mest stabile i gruppa på fritiden. Disse fire medlemmene møtte forholdsvis stabilt opp til gruppesamlingene hele siste halve året.

Gruppeprosessen.

Vi har sett det hensiktsmessig å dele gruppeprosessen inn i tre faser. Vi har delt dem inn ut fra hva vi synes har vært hovedtrekkene i hver fase.

Fase 1: Etableringsfasen.

Det som har kjennetegnet denne fasen har vært *ustabilitet i oppmøtet*. Denne fasen varte fra 9/1 – 6/3-01 – fram til det femte gruppemøtet.

Denne ustabiliteten i oppmøtet førte til forsinkelse av framdriften i gruppa. Da det var stadig endringer i hvem som møtte opp, måtte det bli mye gjentakelser på møtene. For eksempel kontrakten, som alle skulle skrive under på, med taushetsplikt og kjøreregler for hvordan vi skal oppføre oss overfor hverandre i gruppa. Vi måtte også gjenta felles – og individuelle målsettinger. Dette ble selvfølgelig kjedelig for de som faktisk møtte til hvert møte.

Denne ustabiliteten forhindret etablering av gruppefølelsen, og det skapte utrygghet da det lenge eksisterte en usikkerhet om hvem som til slutt ble medlemmer av gruppa.

Kommunikasjonen i gruppa og utenfor gruppa bar preg av dette.

Vi opplevde stort sett at den verbale kommunikasjonen gikk greit på gruppesamlingene. Dette kunne skyldes at noen av medlemmene kjente hverandre fra før, og de kjente lederne.

I ettertid har vi skjønnet at denne tilsynelatende lette kommunikasjonen var svært overflatisk, og bar preg av redsel for å ta opp uenighet og konflikter på disse samlingene. Det som skjedde var at de kom opp i privatlivet utenfor gruppesamlingene, og de ble tatt opp med lederne ved individuelle samtaler.

Det kom også fram at noen hadde vanskeligere enn andre for å snakke om private, følelsesmessige erfaringer i gruppa. Det at noen gjorde dette, og derfor fort fant et fellesskap, ble for andre veldig utrygt. Det kunne også gi en følelse av å bli stående alene og utenfor.

Det å ikke møte opp, og det å slutte i gruppa er også en form for kommunikasjon.

Gruppeledernes rolle:

I denne fasen var det gruppelederne som stort sett satte dagsordenen. Vi mente dette var nødvendig for at alle medlemmene etter hvert skulle være på samme nivå, og for å holde en viss struktur på møtene til tross for skiftende oppmøte. Samtidig vil vi understreke at vi hele tiden la vekt på at medlemmene skulle komme med sine ønsker om hva de ville bruke gruppa til, og hvilke aktiviteter de ønsket å gjøre. De kom også med mange gode forslag angående dette. Allerede på andre møtet laget de tilstedeværende individuelle målsettinger. Stort sett var det ingenting som tydet på at de opplevde oss som autoritære. Stemningen og aktiviteten på samlingene var stort sett god uansett hvilke medlemmer som var til stede. Når dette er sagt, må det også nevnes at det har vært episoder hvor vi har opptrådt noe ubetenksomt, og som muligens virket undertrykkende, og bidro til å gjøre utryggheten i gruppa større enn den allerede var. Et eksempel på dette var når vi som ledere foreslo at en konflikt i mellom to til tre medlemmer skulle taes opp i gruppa neste gang for å få løst konflikten. Grunnen til at vi kom med dette forslaget, var at medlemmene selv hadde uttalt at de ønsket at konflikter mellom medlemmene skulle bli tatt opp i gruppa på en saklig måte for å bli løst der. Dessuten tenkte vi at det ville forhindre at denne konflikten nok en gang, skulle bidra til at noen av de delaktige i konflikten ikke møtte opp på møtene. Dette forslaget ble møtt med en enorm motstand. Der og da var vi ikke sensitive nok til å forstå at vi burde ha trukket forslaget. Etter møtet fikk vi snakket med vår veileder om saken, samt at to av de medlemmene som følte seg involverte i saken, kom med klare meldinger om at dersom denne private konflikten skulle bli tatt opp i gruppa, ville de slutte i gruppa. Vi trakk selvfølgelig forslaget, og fikk en jobb å gjøre før neste møte, med å innrømme at vi tok feil standpunkt, og overbevise medlemmene om at konflikten ikke skulle bli tatt opp i gruppa likevel.

Vi kan si at i tillegg til et ustabil oppmøte, var denne fasen også preget av uttrygg, dramatik og konflikter. Dette ble ikke synliggjort og uttalt under gruppesamlingene, men kom klart til uttrykk utenfor gruppa. Gruppefølelsen var enda ikke etablert.

Det er viktig å få med at det også skjedde positive ting i denne fasen. To av medlemmene, som fra før ikke kjente hverandre noe særlig, fant hverandre i gruppa ved at de kunne dele felles erfaringer/oplevelser fra sin oppvekst. Etter hvert kom det fram at flere av deres individuelle målsettinger også var sammenfallende.

Til tross for mye turbulens i gruppa i denne fasen, ble kimen til en gruppe sådd.

Fase 2: Arbeidsfasen.

Denne fasen varte fra det femte møte til det tolvte møte. 6/3 t.o.m.12/6 som var oppsummeringsmøte før sommerferien. Fasen var preget av effektivitet, streng struktur, målrettethet, maktkamp og et forholdsvis stabilt oppmøte. Gruppa besto nå av fire faste medlemmer. Vi opplevde at de nå følte et større ansvar for gruppa ved at de prioriterte den, og ved at de alltid meldte i fra dersom de ikke kunne komme. I denne fasen ble det jobbet mye med felles- og individuelle målsettinger.

Roller og status i gruppa:

Etter hvert ble det synlig at medlemmene inntok forskjellige roller/posisjoner i gruppa. Det var to som tydelig satte sitt preg på gruppas normer, og vi vil i denne fasen kalle dem for gruppas "normsetterne". Den ene av dem var det medlemmet som hadde møtt på alle møtene. Det var derfor ikke så oppsiktsvekkende at hun inntok en slik posisjon og fikk status i gruppa. Den andre av normsetterne var det medlemmet som var helt ny i gruppa. Disse to var venninner på fritiden i starten av denne fasen. Et av gruppemedlemmene som også var forholdsvis ny i gruppa fordi hun måtte avslutte et behandlingsopplegg først, ga klart uttrykk for at hun ønsket seg en mer uformell stil i gruppa. Hun ville også ha et mer utadrettet aktivitetsinnhold enn det normsetterne ønsket. Hennes forslag til aktiviteter i gruppa bl.a. bowling, ble på dette tidspunktet nedstemt. Hun forsøkte å utfordre normsetterne i denne fasen, men lyktes ikke. Hun fikk en noe utsatt "utfordrerrolle". Det siste medlemmet, som hadde vært med i gruppa fra starten, godtok de to som normsetterne for gruppa, men hun inntok en "meglerrolle" mellom de to fløyene. Hun ga uttrykk for at hun kunne være mer fleksibel i forhold til innholdet i gruppetreffene, men var med på det normsetterne foreslo.

Uenighet, maktkamp og konflikter:

Det var uenighet/konflikter også i denne fasen, men i motsetning til første fase, kom disse motsetningene tydelig fram under gruppesamlingene. Vi prøvde å gi støtte til det medlemmet som ønsket en mer uformell stil og et mer utadrettet program, men da ga normsetterne tydelig uttrykk for at de ikke ville møte opp på disse utadrettede aktivitetene. De uttalte at det var for å jobbe med sine målsettinger de var med i gruppa. Det interessante var at ”utfordrerer”, som egentlig ønsket en annen agenda, møtte stabilt opp på møtene. Hun var aktiv og engasjert i målsettings-diskusjonene. Hun kom også med viktige bidrag, og var en pådriver i forhold til å problematisere sin avhengighet av prostitusjon og Pro Sentret. Dette var en problematikk som var viktig for flere i gruppa, men hun ble stoppet av normsetterne som sa at det gikk utover effektiviteten. Det å komme igjennom alle punktene i gruppearbeidet var for dem det viktigste. Vi analyserte imidlertid dette som en maktdemonstrasjon fra normsetter.

Til tross for de motsetningene som eksisterte, vurderte vi at denne fasen i hovedsak var positiv for framdriften av gruppa med hensyn til utvikling av gruppefølelsen og egenstyrken for medlemmene.

Gruppeledernes rolle:

Det var i denne fasen gruppemedlemmene uttrykte at de ønsket mindre innblanding og styring fra vår side. Vi syntes dette var en spennende utvikling, og bestemte oss for at medlemmene skulle få tidsbegrensede selvstyrte målsettingsdiskusjoner. Dette ble gjort ved at vi i tre kvarter til en time ikke deltok i diskusjonene, og trakk oss fysisk ut av gruppa. Medlemmene styrte da gruppa alene. En av dem tok ledelsen ved at hun skrev opp problemstillinger og mål på flipover, og påtok seg å framlegge konklusjonene for oss i fellesdiskusjonen til slutt. På disse møtene var det normsetterne som naturlig påtok seg denne rollen, og de andre godtok dette uten videre i denne fasen. Denne måten å dele inn diskusjoner på, ble innarbeidet som en fast struktur på møtene i fortsettelsen av gruppa. Disse selvstyrte diskusjonene var preget av konsentrasjon og effektivitet. Det var også plass til humor, men alle punktene skulle gjennomgås.

Avslutning av fase 2 – Arbeidsfasen:

På slutten av denne fasen ble de to normsetterne bitre uvenner. Dette førte til at det nyeste medlemmet i gruppa valgte å trekke seg ut av gruppa. Hennes begrunnelse var at de fleste i gruppa hadde store problemer med både rus og prostitusjon, og derfor ikke hadde noe positivt å gi henne lenger. Dette uvennskapet preget også den andre part i konflikten. Det kom tydelig

fram ved en bursdagsfeiring på nest siste møte i denne fasen. Etter at alle hadde hatt en hyggelig kveld sammen på restaurant, sa hun plutselig på slutten av treffet at hun ønsket å slutte i gruppa. Hun sa det var p.g.a. at hun hadde så mye gjøre. Dette ble veldig dramatisk og uventet da dette var det medlemmet som hadde møtt på hvert møte. Dette skapte usikkerhet for alle i forhold til hva som ville skje med gruppa framover. Imidlertid ble hun overtalt, og kom på det siste møtet før sommeren, som var et evalueringsmøte. De to som møtte på dette møtet, var de som hadde hatt en interessekonflikt og maktkamp i denne fasen. Det positive var at de begge uttrykte at det hadde skjedd mye bra for dem i denne perioden i forhold til individuelle målsettinger. De hadde begge fått opprettet nye nettverk i form av skolegang og arbeid. Til tross for dette satt vi igjen med en usikkerhet angående hvem som ville møte opp i gruppa til høsten.

Turen til Tusenfryd 10. juli, samt at vi hadde hyppig individuell kontakt med medlemmene denne sommeren, mener vi var utslagsgivende for at vi kunne fortsette med en fulltallig gruppe til høsten. Hun som meldte seg ut av gruppa etter tredje møtet, hadde tydelig hatt kontakt med de andre gruppemedlemmene, og ønsket å være med til Tusenfryd. De andre tre medlemmene hadde sagt at det var greit. Hun ble med på turen, og fortsatte som et fast medlem av gruppa igjen etter dette.

3. Fase: Modenhetsfasen.

Denne fasen varte fra og med 13. møtet, som var utflukt til Tusenfryd 10/7-02 til og med 22. møte som var teaterbesøk 11/12-01, og gruppens siste treff. Allerede på utflukten til Tusenfryd merket vi at stemningen medlemmene i mellom var god, og at denne sammensetningen hadde gode utviklingsmuligheter som sosialt nettverk. På Tusenfryd ble det også avklart at medlemmet som hadde proklamert at hun ville slutte til høsten, nå bestemte seg for å være med i gruppa likevel. Sammensetningen av gruppa besto nå av de som opprinnelig var utpekt som gruppemedlemmer fra starten av.

Denne fasen var preget av at medlemmene etterhvert viste både hverandre og seg selv mer respekt. Stemningen utviklet seg til å bli mer avslappet, munter, leken, aksepterende, støttende, trygg og kreativ. Vi la merke til hvordan selvfølelsen og egenstyrken hos den enkelte vokste. Dette gjorde at de også turte å være litt mer rause i forhold til hverandres forskjellige ønsker og behov. Gruppen var blitt mer dynamisk.

Endring av roller:

I denne fasen satte alle sitt individuelle preg på gruppa. De tydelige rollene fra fase to endret seg ved at alle ble normsettere. Alle fikk sine behov oppfylt i forhold til aktivitetsinnhold i gruppa. Høstprogrammet besto av en blanding av målrettede diskusjoner, bowling, kino, teater og julebord hjemme hos et medlem. Dette programmet ble godtatt med begeistring av alle medlemmene. Medlemmenes ansvarsfølelse for eget oppmøte i gruppa ble enda større i denne fasen. De engasjerte seg, tok ansvar for matlaging og andre praktiske forberedelser til møtene/treffene. Vår rolle var å tilrettelegge for deres egenaktivitet. Det vil si å være med i butikken p.g.a. rekvisisjonsansvar, ha telefon tilgjengelig til for eksempel bestilling av bowling, lage spørsmål og rollespill til møtene som bl.a. omhandlet kommunikasjon og respekt for hverandres grenser. (Se vedlegg). Disse temaene hadde medlemmene valgt selv. Vi vet at deltagelse i rollespill krever både mot og trygghet i forhold til å kunne dumme seg ut i gruppa. De tok denne utfordringen, og det ble både latter og opphetede diskusjoner. Medlemmene ble slitne, men fornøyde.

Utadrettede aktiviteter:

Teater var en helt ny erfaring for medlemmene, og det ble en kjempesuksess. Bowlingkvelden ble også vellykket. Gruppens tidligere ”utfordrer” fikk positiv respons for dette initiativet. Alle hadde en artig kveld, og det at gruppelederne ble slått av alle, satte en ekstra spiss på kvelden. Julebordet representerte en stor grenseoverskridelse. Vi hadde tidligere ikke fått gjennomslag på at møtene etter hvert kunne avholdes hjemme hos hverandre. Det var tydelig at de følte at dette ble for privat. Det var medlemmet som kom tilbake til gruppa på Tusenfrydturen som åpnet sitt hjem til dette formålet. Dette krevde mye arbeid både med rengjøring, pynting og matlaging. Hun fikk noe hjelp til dette av en av de andre medlemmene, men det var modig å stille sitt hus til disposisjon. Det ble en vellykket kveld.

Vi mener at den utviklingen medlemmene viste i denne siste fasen, blant annet var at de fant en nye forståelse av seg selv og egne ressurser.

Under dette kapitlet om gruppeprosessen vil vi til slutt tilføye at vi som ledere hele tiden bevisst har hatt en indirekte styring av gruppa. Selve strukturen vi valgte på møtene med å starte med middag, skapte en god atmosfære og en mulighet for medlemmene til å snakke uformelt om det de var opptatt av der og da. I tillegg til at dette var en hyggestund, var det også noe som engasjerte medlemmene helt fra starten av. Det var i seg selv en aktivitet de

kunne delta i, og de kunne bestemme menyen innenfor visse budsjettmessige rammer. Denne strukturen mener vi har medvirket til at også fase to – som vi har kalt *Arbeidsfasen*, likevel ikke ble bare alvorlig og effektiv. De av medlemmene som ønsket en mer uformell stil, fikk dekket noe av sitt behov ved denne strukturen. Ellers la vi naturlig en del føringer ved at vi laget forberedelsesmaterialet til møtene som for eksempel spørsmål til diskusjonene og rollespill. Vi var ellers bevisste på at alle skulle få dekket sine behov så godt det lot seg gjøre.

I boka ”Gruppemetode for sosial- og helsearbeidere” har Ken Heap beskrevet hva som ofte skjer i de forskjellige fasene i en gruppeprosess, og vi har observert at prosessen i denne gruppa har likhetstrekk med hans beskrivelse.

Målsettingene.

I alle fasene har grupped medlemmene arbeidet med målsettinger. Vår overordnede målsetting ble tatt opp allerede på første møte, da denne målsettingen lå til grunn for etableringen av gruppa, og at grupped medlemmene tilsluttet seg målsettingen. Alle medlemmene i gruppa laget seg individuelle målsettinger som de ønsket å arbeide med i prosjektperioden. Det viste seg at flere av medlemmene hadde sammenfallende mål.

Fellesmålene var som følger:

Lære å leve et liv uavhengig av prostitusjon

Greie å bli økonomisk uavhengig av prostitusjon

Lære å leve et liv uavhengig av Pro Sentret

Trene på å snakke med ”vanlige” kvinner. (Kvinner som ikke har rus/prostitusjonserfaring)

Lære å akseptere egen fortid for blant annet å takle spesielle situasjoner bedre. (For eksempel når horekunder plutselig dukker opp i min hverdag.)

Lære å stole mer på folk generelt

Individuelle mål:

Tørre å slippe folk inn i sitt liv

Bli mer sosial

Lære å kunne stole på mannfolk

Bruke gruppa til å sette egne grenser. (Være mer tilbakeholden med hensyn til å oppgi personlige opplysninger til utenforstående.)

Lære å kunne kontrollere sitt alkoholbruk

Få hjelp fra gruppa til å slutte med sitt rusinntak

Greie å holde ut på skolen

Bli uavhengig av offentlig hjelpeapparat

Vi ser at alle målsettingene til gruppemedlemmene er i tråd med hovedmålsettingen vår som går ut på at de skal etablere nye nettverk og løsrive seg fra Pro Sentret.

I fase tre ble arbeidet med målsettingene mer integrert i den enkeltes hverdag. Målsettingene var kommet mer "under huden" hos den enkelte. Som eksempel på dette vil vi nevne målsettingen om å lære å snakke med "vanlige" kvinner. Dette var et mål som de fleste hadde satt seg. I fase tre hadde medlemmene fått en individuell forståelse av at alle kvinner hadde sine forskjellige problemer å stri med, og at de selv ikke var spesielle på dette området. De var helt enige i at det finnes ingen vanlige kvinner, og at alle er forskjellige. Denne destigmatiseringen av seg selv var en spennende oppdagelse for oss. Vi er spesielt opptatt av at "horeidentiteten" blant Pro Sentrets målgruppe stigmatiserer og marginaliserer kvinnene på en særskilt måte. Dette kan gjøre at de føler seg som "den andre kvinnen" resten av livet.

Måloppnåelse

Gruppas siste diskusjonstema inneholdt evaluering og oppsummering av gruppas virksomhet og hva den har betydd for hver enkelt av medlemmene. Vi ønsket å vite hvor de sto med hensyn til målsettingene de hadde satt seg, og hvorvidt de ønsket at gruppa skal fortsette.

På flere av møtene har vi både formelt og uformelt diskutert medlemmenes forhold til Pro Sentrets varmestue. Medlemmene har vært opptatt av driften og de ansattes prioritering av de som er aktive rusmiddelmissbrukere. De synes det er uriktig at de aktive misbrukerne kan sitte og duppe og sove i sofaen og i suppetallerkener uten å få noen reaksjon. Medlemmene våre har høylydt sagt ifra flere ganger i varmestua uten at det blir gjort noe. De mener at varmestua er for dem også, og at det blir sydd for mye puter under armene på de andre brukerne. Imidlertid var jo nettopp bakgrunnen for opprettelse av denne gruppa at vi mener noen av varmestuas brukere har behov for et annet tilbud enn varmestua. Paradokset her er at medlemmenes individuelle målsettinger går på løsrivelse fra varmestua, og vi har hatt et eget møte på akkurat dette. Her kom det fram at varmestua er en viktig trygghetsfaktor for gruppemedlemmene. Tilhørigheten er sterk. De legger alle vekt på at varmestua er et fristed,

og at det er godt å sitte sammen med mennesker som vet hvordan livet på gata er. Vi synes dette er en viktig og ærlig oppsummering fra medlemmene. Alle medlemmene har erfaring fra gateprostitusjon, og det samme gjelder flertallet av kvinnene som bruker varmestua.

Medlemmenes prostitusjonsvirksomhet og ønske om å begrense eller slutte virksomheten har vært et hyppig tema i gruppa. Et av medlemmene hadde sluttet med prostitusjon før hun begynte i gruppa. De andre medlemmene har uttalt at hun har vært et godt eksempel for dem. De synes det er beundringsverdig at hun har klart dette til tross for hennes vanskelige økonomiske situasjon.

Alle medlemmene gir uttrykk for at de ønsker et "A-4" liv eller et såkalt "straight" liv, men fra ønske til handling er det en lang vei å gå. De selv uttrykker det slik i sin oppsummering at de har kommet dit hen i prosessen at de er "*bevisst på egen tankegang*" – nemlig at målet er å bruke Pro Sentret mindre, eller helst ikke. Det samme gjelder for prostitusjonsvirksomheten.

I oppsummeringen svarer alle medlemmene unisont ja på om gruppa har betydd noe for dem i forhold til egne målsettinger. De har også sagt at den gjensidige taushetsplikten og kjøreregler har bidratt til trygghet i gruppa, som igjen har ført til friere og åpnere ordvekslinger. To av medlemmene mener at de har minsket sitt rusinntak ved å jobbe med grensesetting. Alle mener at de kan bruke hverandre som venner også utenfor gruppesamlingene. Dette betyr at grupped medlemmene er blitt et nytt nettverk for den enkelte. Diskusjonene og samværet i gruppa har medvirket til at medlemmene har tatt kontakt med kvinner på skole og i arbeidsliv. De har ved dette funnet ut at: "det finnes ikke *vanlige* kvinner". Alle ga uttrykk for at de følte at gruppa har gitt dem *styrke* til å takle livet ute i verden. Alle medlemmene har opplevd gruppa som forpliktende. Den har vært en stabilitetsfaktor. De har måttet stå til ansvar for hva som har skjedd i hverdagen i forhold til individuelle mål.

Et eksempel er "*Det er ikke så lett å gi faen lenger. Hvis jeg blir borte fra skolen eller andre viktige avtaler, blir jeg konfrontert med dette i gruppa*".

To av medlemmene ønsker å fortsette i gruppa, supplert med nye medlemmer som de mener har potensiale. De kan godt være noe annerledes enn dem selv, men med en fungeringsevne på omtrent samme nivå som dem selv. Det kan godt være metadonbrukere eller kvinner som kan og vil møte stabilt i en fast gruppe. Grunntanken/ideen med gruppa skal beholdes.

Gruppemedlemmenes sosiale situasjon.

Har det blitt endringer i kvinnenes sosiale liv og nettverk utenfor gruppa i dette året ?

Ja, vi mener at den sosiale situasjonen har forandret seg for alle medlemmene. Alle kvinnene bruker Pro Sentrets varmestue mindre enn tidligere.

- Medlem **A** har fått den daglige omsorgen for sitt barn, begynt i jobb og tatt datakurs i løpet av denne tiden. Hun valgte å ikke fortsette i gruppa. Hennes begrunnelser for denne avgjørelsen var at hun bor utenfor Oslo, og syntes reiseveien ble lang. Dessuten kunne fristelsen for å tjene penger på prostitusjon, og så gå på pub etterpå bli for stor når hun først var i Oslo. Dette kunne i neste omgang ha den konsekvensen at hun ikke kom seg på jobb neste dag. Denne avgjørelsen har ført til sterk begrensning av rus og prostitusjon. Den viktigste begrunnelsen var nok at hun hadde fått den daglige omsorgen for sin sønn, som krevde mye oppfølging både når det gjaldt skole og fritid. Hun mente at det mest fornuftige for henne nå, var å etablere nye nettverk der hun bor.
- Medlem **B** tok datasertifikatet og begynte i jobb i løpet av denne tiden. Hun flyttet til en mindre by, der hennes sønn bor. Hun har dermed fått et mer hyppig og nært forhold til ham. Hun fikk også en ny jobb i denne byen, da de ønsket hennes datakunnskaper. Ettersom hun flyttet ut av Oslo, ble det uaktuelt for henne å fortsette i gruppe. Dette valget har ført til mindre prostitusjon.
- Medlem **C** har fullført skole hele året og blitt tillitsvalgt der. Før har hun erfart at hun har startet med ulike tiltak, men ikke greid å gjennomføre sine planer. Hun har styrket sitt samvær med sin sønn, og hun har også gjenopptatt og fått bedre kontakt med sin øvrige familie i løpet av denne tiden. Nå i kjølevannet av prosjektets avslutning har hun av arbeidsformidlingen fått godkjent en attføringsplan med 3 års høgskole i tillegg til endt videregående. Dette er et godt bevis på at hun har fått selvtillit, og at hun har greid å markedsføre seg selv overfor skole og arbeidskontor. Hun har greid å oppnå et av sine individuelle mål som var å bli uavhengig

av sosialkontoret. Hun har i tillegg begrenset sitt rusinntak og sin prostitusjonsvirksomhet, som også var hennes mål. Hun ønsker å fortsette i gruppe, da hun har uttrykt at hun har hatt stort utbytte av å være med i gruppa, og mener at hun har noe å tilføre nye medlemmer.

- Medlem **D** har erkjent at hun trenger mer psykiatrisk behandling før hun kan fungere stabilt i en jobb eller fullføre skoler. Hun har en del jobberfaring fra før, som helt klart har vært positive erfaringer for henne ved at hun har fått gode tilbakemeldinger fra kollegaer og brukere. Imidlertid har hun ikke greid å være i jobb over tid. Det har endt med langvarige sykemeldinger på grunn av hennes psykiske tilstand. Hun har hatt mange planer om å ta en fagutdannelse, men dette har hun heller ikke fått til. I lengden føles dette som nederlag. Det at hun nå har innsett at hun har psykiske problemer og søkt om uføretrygd som hun har fått innvilget, må i denne sammenheng sees på som positivt. For henne var det et stort skritt i seg selv å komme ut av isolasjonen, og tilslutte seg gruppa. Hun ønsker å fortsette med gruppe.

Vår evaluering av prosjektet

Mye av arbeidet har bestått i utvikling av medlemmenes selvbilde ved at de i fellesskap får en ny forståelse av seg selv. Vi arbeider i et mytifisert og skambefengt område, hvor egen stigmatisering er like utbredt som samfunnets stigmatisering av ”hora” og hvor horeidentiteten ofte føles som et varig brennmerke for den enkelte kvinne. Av erfaring vet vi at veien ut av prostitusjon og rus kan være lang og smertefull. Dette er også beskrevet i artikler og bøker.

Vi mener imidlertid at felles skjebne også kan være felles trøst, og at deling av erfaringer er viktig. Vi viser igjen til rapporten ”Selvhjelp blant marginale grupper – alternative strategier” hvor det blant annet står at mennesker skaper og styrker sin identitet og sitt selvbilde ved å møtes og samarbeide med andre i liknende situasjoner. Mennesker med felles behov og erfaringer som møtes vil utvikle en ny forståelse av seg selv og dermed kunne stå fram som sterke og aktive deltakere i storsamfunnet.

Imidlertid synes vi det er morsomt at vi har lykket så godt med nettverksprosjektet vårt fordi marginaliseringen og mytene omkring gruppa er stor. Det er lett å undervurdere resursene til denne gruppa, og tenke problemer og ikke løsninger.

Vi har lagt vekt på medlemmenes ressurser og egenbestemmelse av innhold og diskusjon. Medlemskap i gruppa har vært avhengig av medlemmenes lyst og egne behov. Et av faremomentene visste vi var at kvinnene var vant til å leve fra time til time, - eller ”fra dag til dag”. Vi fikk inntrykk av at miljøene de vanket i var preget av mye vold og rus. Vi skjønte at dette ville bli en stor utfordring i forhold til oppmøte og stabilitet i gruppa. Det at dette var en frivillig gruppe i motsetning til de grupper som foregår innenfor institusjoner, var også en utfordring i forhold til oppmøte og stabilitet. Den metoden vi valgte måtte derfor ta hensyn til disse utfordringene. Vi mente det var viktig at de selv skulle definere sine mål, og selv finne fram til løsninger og måter å nå målet på. Ved dette viste vi at vi trodde på deres evne til å finne frem til egne løsninger, og at de hadde et eget ønske om å jobbe aktivt med dette i prosjektperioden. Bruken av hverandres felles erfaringer var viktig for utviklingen av egenforståelsen og egenstyrken. De fikk mange ”a-ha” opplevelser sammen, og kom fram til at de hadde den samme forståelsen av hva som var vanskelig å hankses med som ”prostituert”. De hjalp hverandre med kreative løsninger. Matlaging og spising var gode atmosfæreskapere. Det å få til en trygg atmosfære i gruppa så vi som et av hovedmålene gjennom prosjektperioden. Vi lykkes dermed etter hvert med at medlemmene følte eget ansvar for oppmøte og aktiv deltaking i gruppesamlingene.

Gruppa har arbeidet hardt med målene sine både i og utenfor gruppesamlingene. Bevisstgjøringsprosessen har hatt stor betydning for medlemmene. Selv uttrykte de dette som den viktigste måloppnåelsen. Vi mener at det også har vært stor endring i medlemmenes sosiale situasjon i løpet av prosjektperioden.

Vår spesielle metodikk og matching i forhold til å treffe kvinnes behov, har lyktes godt, og vi har dermed lagt til rette for medlemmenes vei mot empowerment. Gruppa har bidratt til utvidelse av nettverk både når det gjelder, utdanning, arbeid, familie og lokalmiljø. De bruker hverandre også som nettverk utenfor gruppesamlingene.

Selv om kvinnes sosiale situasjon har bedret seg betraktelig, vet vi at det å kunne opprettholde og være i denne endringen krever støtte og videre arbeid for den enkelte. Vi har jobbet hardt i ett år for å få til en godt fungerende gruppe, og vi mener at en slik gruppe kan utvikle seg enda mer dersom vi hadde hatt mulighet til å fortsette med gruppearbeidet ett år til. Et av de viktigste faglige utfordringer i endringsarbeid er klientenes muligheter til å få

støtte til opprettholdelse av de første mål som er nådd, og dermed videreutvikle sin egenstyrke. Vi mener at slike grupper nettopp ville kunne bidra til dette ved å jobbe kontinuerlig sammen i to år. Dette er en god investering av ressurser i forhold til hva slags endringer man får til. En slik gruppe er et viktig potensiale for danning av ”selvhjelpsgruppe” og dermed også løsrivelse fra Pro Sentret.

Konklusjon.

Dette prosjektet viser at gruppearbeid med kvinner som har sammensatte psykososiale vansker gir gode resultater dersom vi legger vekt på egenstyring og kvinnenenes resurser i stedet for å fokusere på marginalitet og problemer. Vi vet imidlertid at endring tar tid, men effektiv og målrettet bevisstgjøringsarbeid i gruppe over to år, vil øke sjansen for at kvinnenenes egenstyrke vokser og at endringene vil bli varige.

Litteratur:

Vi har gjennom 15 år lest diverse faglitteratur, skrevet artikler og vært med på diverse kurs innen fenomenet prostitusjon, men vi har valgt å nevne noe aktuell litteratur som vi har brukt.

Hedin,Ulla Carin & Monsen, Sven Axel: Vägen UT ! Om Kvinnurs uppbrott ur prostitusjonen

Heap, Ken: Gruppemetode for sosial- og helsearbeidere, 1990

Hagen, Gerd og Quereshi, Naushad Ali: Etnisitet i sosialt arbeid. Arbeid med etniske minoriteter i barnevern og sosial sektor.

Seim, Sissel Ole K. Hjemdal, Sigrun Nilsen HIO-rapport 1997 nr.1: Selvhjelp blant marginale grupper – alternative strategier.

Aasum, Randi: Rusmisbruk og stigmatisering sett i et kjønnsperspektiv. Artikkelhefte 1997

Liv Jessen & Kirsten Frigstad: Jentene ut av prostitusjon 1988

Pro Sentret: Strategisk plan 2001 – 2005

Oslo kommune: Handlingsplan mot vold, overgrep og prostitusjon 2000-2003

Forslag til kjøreregler for kvinnegruppa

Alle skal bidra til at det blir trygt å være i gruppa

Alle skal komme med forslag om hva de har lyst til å bruke gruppa til

Alle har rett og plikt til å si sin mening

Vi må tåle uenighet og likevel ha respekt for hverandre

Ved felles aktiviteter må vi finne de som alle kan være med på

Taushetserklæring for kvinnegruppa

Jeg forplikter meg til å bevare taushet om gruppe medlemmenes personlige forhold og hva som blir sagt og ment av den enkelte i gruppa.

Sanksjoner ved brudd på taushetserklæringen.

Dersom jeg bryter ovennevnte taushetserklæring må jeg tåle å bli konfrontert av gruppa om dette og forklare meg for hele gruppa.

Oslo, den .....

Underskrift

Overordnet målsetting for gruppa

Bakgrunnen for at Pro Sentret ønsket å starte denne gruppa, var at gruppemedlemmene skulle greie å etablere et nytt nettverk utenfor Pro Sentret som en følge av den gjensidige, støtte, trygghet, utvikling og felles opplevelser som en gruppe kan gi.

Gruppemedlemmene ble spesielt utplukket. Vi mente at hvert eneste medlem av gruppa har kommet lengre med seg selv, enn flertallet av de som jevnlig benytter Pro Sentrets varmestue som er et skadereduksjonstilbud.

Medlemmenes langsiktige fellesmålsetting har vært i tråd med vår målsetting; nemlig å leve et liv uavhengig av prostitusjon og Pro Sentret.

Nå har det snart gått ett år og vi ønsker at gruppemedlemmene skal dele seg i 2 grupper og diskutere og svare på følgende spørsmål. Spørsmålene blir diskutert i samlet gruppe til slutt.

Spørsmål:

Bruker jeg varmestua mye? (hver dag, annen hver dag el.l.)

Hva gjør jeg i varmestua?

Hvor lenge er jeg der?

Hva betyr varmestua for deg?

Hva slags alternativer har du?

Hva skal til for å finne andre alternativer?

Hva ønsker jeg å fylle dagene med?

Vedlegg 3.

Om kommunikasjon.

Vi kan snakke om hverandre, til hverandre eller med hverandre

I en samtale betyr gjerne

ordene 10%

stemmen 35%

Kroppsspråket 55%

Kommunikasjonsprosess kan inneholde flere budskap:

Det du mener å si

Det du faktisk sier

Det den andre hører

Det den andre tror han hører

Det den andre svarer

Det du tror den andre svarer

Min adferd er et kommunikasjonsmiddel – Jeg formidler noe med min adferd.

- *min måte å oppføre meg på*
- *min måte å være på*
- *min måte å handle på*
- *Det er hvordan jeg er når jeg snakker med andre mennesker – Kort sagt hvordan jeg er i samvær med andre*

Husk at når vi snakker med hverandre, eller gir hverandre et budskap så har vi med oss vår "bagasje" Det vil si alle våre tidligere erfaringer i lignende situasjoner. Dette danner bakgrunnen for våre holdninger og forventninger vi har til hverandre. Mine holdninger vil være bestemmende for hvordan jeg formidler mitt budskap eller tar imot et budskap, og dine holdninger vil påvirke din tolkning av mitt budskap.

For at vi skal kunne få til en god kommunikasjon er det viktig å være klar over egne holdninger og at de påvirker min oppførsel og hvordan jeg oppfatter deg.

Vedlegg 4.

Om vold og makt definisjon

Hva som oppleves eller defineres som vold, er forskjellig fra person til person og det samme gjelder også for ofre og voldsutøvere.

Samme person kan også være offer for vold i èn situasjon og utøver overfor en annen person i en annen situasjon.

Makt og vold er ikke identiske begreper men makt kan utøves ved vold.

Forfatteren Mogens Møller har skrevet en bok som heter *i fars vold* (kommuneforlaget 2000) **definerer vold** slik:

Vold er for meg en særegen fysisk, psykisk og/eller sosial virksomhet med en destruktiv kraft og metoder (for eksempel makt- og hersketeknikker) der målet eller motivet med handlingen kan være å skade, krenke, passivisere, utmanøvrere eller uskadeliggjøre en annen. Den som utøver volden, kan ha som mål eller motiv å plage eller svekke den (personen som) handlingen er rettet mot. Målet kan være å påføre offeret smerte eller ubehag. Men voldsbruken kan også være et middel til å disiplinere eller tvinge et menneske til å utføre handlinger som strider mot dets vilje, moraloppfatning eller interesser. Bruk av vold er en form for maktanvendelse mot en persons integritet og frihet, der ulike makt- og herskemetoder brukes for å undertrykke eller nedvurdere ham eller henne”

Vedlegg 5.

Rollespill: 2 personer

1. Jeg har ingen penger i tillegg føler jeg meg ensom/litt deppa og må ut å prostituere meg. Jeg vil overtale en av de andre jentene til å bli med meg ut.

2. Jeg har heller ingen penger, men vil likevel forsøke å holde meg hjemme. Jeg orker ikke å prostituere meg. Jeg vet av hva det fører til – altfor mye rus/fyll sen natt og lite penger igjen likevel , men jeg synes det er vanskelig å si nei for jeg kjenner igjen situasjonen

Dette skal rulleres slik at alle får spilt begge rollene og alle får vært observatører.

Observatørene legger merke til og skriver litt om **gjenkjennelse/ ikke gjenkjennelse** hos nummer 1 og den andre det samme på nr. 2
Når vi snakker om gjenkjennelse så mener vi både situasjon og følelser.

Til Diskusjon :

Har gruppa betydd noe for deg dette året i forhold til dine egne målsettinger?.

På hvilken måte tror du?

Har du for eksempel:

- opplevd gruppa som en støtte til å oppnå noen mål du har satt deg ?
- endret noen målsettinger ?.

Synes du at du kan bruke de andre gruppemedlemmene utenfor gruppesamlingene som venner?

Ønsker du å fortsette i gruppa til neste år?

I tilfelle, hva er viktig at gruppa gjør eller tar opp til neste år?

Tror du andre ville ha nytte av en slik gruppe?

Pro Sentret er:

et riksdekkende kompetansesenter for prostitusjon. Vi er også Oslo kommunes hjelpetiltak for kvinner og menn med prostitusjonserfaring. Vi er finansiert ved statlige og kommunale midler. Vi er 15 ansatte og flere frivillige medarbeidere.

SOM KOMPETANSESENTER SKAL VI HA LANDSDEKKENDE VEILEDNINGS- OG KUNNSKAPSFORMIDLINGSOPPGAVER OM:

- kvinnelig og mannlig prostitusjon og barneprostitusjon
  - årsaker og skadevirkninger til prostitusjon
  - gode metoder i sosialt arbeid med personer som prostituerer seg
- Vi skal tenke forebygging og ha et likestillingsperspektiv, samt holde oss ajour med fagutviklingen i Norge og internasjonalt.
- vi skal yte veiledning på forespørsel fra ansatte i hjelpeapparatet
  - svare på henvendelser fra prostituerte over hele landet
  - bistå universiteter, høyskoler og grunnutdanninger med materiell og undervisning og initiere forskning
  - ta imot studenter og hospitanter
  - utarbeide dokumentasjon og bibliotek
  - drive informasjons- og holdningsarbeid.

SOM SOSIALT HJELPETILTAK DRIVER VI:

ARBEID MED ENKELTPERSONER: Et individuelt rettet arbeid står sentralt i vårt tilbud. Utgangspunktet er den enkelte brukers ønske om råd og veiledning, det være seg om økonomiske, juridiske eller sosiale og helsemessige spørsmål. Vi tilbyr også hjelp til endring og personlig vekst. Vi har taushetsplikt.

VARMESTUE: Varmestua er et lavterskeltilbud basert på omsorg og motivasjon. Vi stimulerer brukerne til deltakelse i driften. Vi initierer miljøtiltak og har fokus på bedret helse. En skadereduserende profil samt rehabilitering er metoder i arbeidet.

OPPSØKENDE ARBEID I PROSTITUSJONSMILJØENE: Hovedmål er helseopplysning og forebygging. Et særlig fokus på unge i prostitusjonen er viktig.

ARBEID MED MANNLIG PROSTITUSJON: En egen innsats overfor menn og gutter i prostitusjonen er nødvendig. Målsettinger i arbeidet er både å yte sosial hjelp, og arbeide for å avmy(s)tifisere mannlig prostitusjon, erstatte tabuer og fordommer med innsikt og viten.

PROSJEKTER/GRUPPEARBEID: Siden Pro Sentret startet i 1983 har vi sett det som viktig å være åpne for prosjekter og gruppevirksomhet, både for å undersøke/kartlegge et område eller prøve ut nye metoder.

Pro Sentret tror at:

Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd. (fra menneskerettighetserklæringen)

Pro Sentret ønsker å bygge sitt arbeid på det beste i vårt samfunns humanistiske tradisjon. Prostitusjon er ikke en egenskap ved mennesker, men en handling. Vi ønsker å se enkeltmennesket i et helhetlig perspektiv. Samfunnet trenger å vise solidaritet med kvinner og menn som selger sex. Vi må se dem som subjekter i egne liv og ha respekt for deres valg. Vi ønsker å bryte ned myter og fordommer med innsikt og viten og vil arbeide for at samfunnet ikke brennmerker de som deltar i prostitusjonen. Prostitusjon foreligger når minst to parter kjøper, respektivt selger seksuelle tjenester. Samfunnet bør ha en betydelig forebyggende innsats mot prostitusjon og et godt sosialt tilbud til de som vil ut av det.

Arbeidet må være basert på en ikke - fordømmende holdning.

Pro Sentret
OSLO KOMMUNE

Tollbugaten 24 / N-0157 Oslo / Norway
Tlf. +47 23 10 02 00 / Telefaks: +47 22 41 05 44 / E-mail:
prosentret@bgo.oslo.kommune.no
www.prosentret.no

